

Jaroslav P O G R A N

Premeny Východoslovenskej nížiny

Technický scenár

cca 420 m

Slovenská filmová tvorba

Bratislava - Koliba 1984

SLOVENSKÝ
FILMOVÝ ÚSTAV

SLOVAK FILM
INSTITUTE

Námet scénár : J. Pogran

Vedúci výroby :

Kamera :

Strih :

Hudba : archívna

Réžia : J. Pogran

Dramaturg : J. Kolber

Odborný poradca : Doc. RNDr. Jozef Kvitkovič
Prof. Ing. Ján Benetin Dr. Sc

Exterier - Východoslovenská nížina
Triky a grafy Bratislava

film farebný

metráž cca 420 m

1 PC

Východoslovenská nížina / časť /
v letnom opare. V popredí nahro-
maďené drenážne trúbky rôznych
veľkosti.

/ archív /

2 PC - PD

Drenážne stroje v plnom pracovnom
nasadení. / kamera prešvenk /
Korečkový pater-noster hľbí
rýhu.

/ arch. /

3 VD

Ruky pracovníka ukladajú krátke
drenážne trubky do rýhy a pomocou
prevozu strojného zariadenia sa
dostávajú až na dno vyhlúbenej
rýhy. / arch. /

4 PC

Plastikové stroje vo výrobní
doslova chrľia nekonečné metre
dierkovanej umelohmotnej hadice,
ktorá sa navíja na bubon.

/ arch. /

5 PC - PD

Z bubna sa odmotáva hadica, pre-
chádza medzi drapáki a obalená
do látky sa ukladá na dno vý-
kopu.

SLOVENSKÝ
FILMOVÝ ÚSTAV
arch. /
SLOVAK FILM
INSTITUTE

Komentár : def. podoba pri
serviske.

Viac ako dvadsať rokov ubehlo
od začiatku realizácie vode-
hospodárskej výstavby a melio-
račného programu na Východos-
slovenskej nížine.

Najmenej pätnásť rokov v od-
borných kruhoch a v kompe-
tentných inštitúciách sa roz-
víja intenzívne úsilie o kom-
plexné doriešenie tohoto ná-
ročného programu.

Nechýbajú pritom ani úplne
protikladné názory o účinku
dosiaľ realizovaných opatrení

6 VC - PD - PC

Nekonečná rovina pokrytá obilím, ktoré sa vlní ako more vo vetre. Kamera zošvenkne na obilné klasy a časť stebiel. Po prešvenku vidíme odvodňovací kanál v ktorom sa čerí voda.

Titulky :

Východoslov. nížina a jej premeny.

7 PC - PD

Typická Východoslovenská krajina, ktorú pokrývajú pastviny v pozadí stádo kráv v popredí drevená studňa s kamennými válovmi.
/ archív prípadne reál/.

8 PD - C

Časť lesa borovice - piesková zem a mierne zvlnená rovina.
/Záhorská nížina /

9 C - PC

Letecký záber - Podunajskej nížiny úplne odlišný od predošlých dvoch.
/ arch./

10 - 20 - PD - VD - PC

SLOVENSKÝ
Ústredný ústav
pre výskum
a výskum
INSTITUTE

Východoslov. záberov až montáž z najtypickejších súčasných

Nikto však nemôže vyvrátiť skutočnosť, že rozvoj ktorý sa dosiahol v tomto najvýchodnejšom cípe našej vlasti by bol možný bez vykonaných vodohospodárskych a melioračných úprav.

Východoslovenská nížina je jednou z troch slovenských nížin, ktoré obtáčajú Západné Karpaty na južnom úpätí.

Popri nej je tu ešte Záhorská ...

...A Podunajská, každá však špecificky iná.

Východoslovenská nížina s ohľadom na špecifické vlastnosti

krajinných prvkov na VSN.

Od vyprahlých až po mokriny
a piesky. Časť rastlinstva, ktoré
sa vyskytuje v rôznych typických
oblastiach VSN.

21 VD - PD - VC

Z mokriny v blízkom zábere
vzlietne vyplašený bocian
/ kamera prudký odjazd /
Zvyšok krajiny pôsobí v celku
skorej ako step po ktorej sa
preháňa vietor.

22 PC

Celé plátno vyplní bujná ze-
lená kukurica v dlhých riadkoch,
ktorú vystriedajú

23 PC

zemiakové porasty - starost-
livo ošetrovaný lán v plnom
kvete.

24 PC - C

Štavnatá zelená pastvina s veľ-
kým stádom hovädzieho dobytku
ktoré z dvoch strán je ohra-
ničené / nádhľad / umelými
odvodňovacími kanálmi.

svojho geosystému mala značné
nepriaznivé podmienky na poľ-
nohospodársku výrobu. Preto
sa začiatkom šesťdesiatych
rokov prišlo k rozsiahlym
technickým a melioračným
úpravám, tak aby sa prekonal
nepriaznivé podmienky pre plné
rozvinutie socioekonomických
aktivít, predovšetkým pre
intenzifikáciu poľnohospodár-
stva.

Pre tieto účely bolo nevyh-
nutné vypracovať komplexný
integrovaný krajinný plán
ku ktorému geovedy prispie-
vajú svojim osobitým geo-
systémovým prístupom.

Jeho podstata spočíva v od-
halení základných faktorov,
ktoré ovplyvňujú prírodnú
štruktúru krajiny a jej
potenciál.

pokračuje časť umelej hrádze
i prívodný kanál.

26 PC : VD

Obraz vyplní výhľadový stav -
plánovaných závlah. Sú tu vyznačené rieky, kanály, ochranné hrádze. / nákres, graf /

27 PC

Mapa - grafické znázornenie VSN.
Graf, ktorý nám priblíži predstavu o celom území a nakoniec z obrazu / trikom / vylne číslo 207, ktoré narastá až sa celkom vytratí a nahradí ho...

28 PC - C

Graf - rozfázovaný trikom, ktorý predstavuje / farebné rozlíšit / nižinu a jej typický terén v priereze.

29 C

Na ohraničenom území VSN -
/ graf / postupne trikom pribúdajú jednotlivé rieky i ich názvy i smer toku a nakoniec sú tu vyznačené ochranné protipovodňové hrádze a odvodňovacie kanály.

Tieto faktory predstavujú reliéf so svojimi recentnými tektonickými pohybmi a s nimi súvisiace špecifické, hydrologické pomery.

Územie Východoslovenskej nížiny má približne 207 tisíc hektárov pôdy.

Väčšina územia sa vyznačuje veľmi malými výškovými rozdielmi terénu a špecifickou geologickou stavbou s výrazným zlomom, ktorý v dolnej časti územia križuje hlavné toky hydrologických sietí.

V dôsledku toho korytá riek a odvodňovacie kanály majú malé sklony. Ak si uvedomíme, že VSN okrem iného trpí aj výskytom náhlych zmien teploty pri nástupe jarného

30 C

A znova grafický reliéf mierneho sklonu nížiny.

31 PC

Hrozivo vyzerajúca začínajúca búrka doplnená zvukovým efektom i bleskom.

32 - 37 VC - PC

Prudký typický lejak - v rýchлом obrazovom slede vytvárame atmosféru tohoto prírodného javu v kombinácii s vegetáciou.

33 PC

Ničivá záplava na VSN ako ju poznáme z archívu./ arch. č/b mater. možná reál/.

34 PC - C

Dravá kalná voda unáša všetko čo jej prišlo do cesty / arch./

35 - 45 PC

Rôzne zábery zo zničeného obydľia i záchranných prác v minulosti. / arch. plus foto/

obdobia a častým výskytom búrok a lejakov, počas vegetačného obdobia,

treba si len domyslieť následky prívalových vôd.

Ak sa pozrieme do histórie tak vidíme, ako sa priebeh počasia striedal.

Napríklad extrémne daždivé počasie, alebo bohaté snehové zrážky mali za následok rozsiahle záplavy, ktoré ničili majetok aj životy.

46 C

Zaplavené obrovské územie
VSN / arch./

47 PC - C

Dom poznačený vodou, kde zostali stopy po kulminačnom a neskoršie ustupujúcom prívale.

48 - 55 PC - PD

Zničené poľnohospodárske kultúry
podmoknut/zbytkami vody.
/ arch. prípadne reál/.

56 PC

Graf znázorňujúci územie postihnuté povodňou. /trikom /

Kresebne znázorníme odvádzanie vody. / akoby spätný chod/

57 PC

Plán na ktorom ruka ukazuje jednotlivé zrozumiteľné a názorne na časti územia o ktorých

hovoríme.

Na druhej strane sa striedajú extrémne suchá.

Ešte v päťdesiatych rokoch ničivé povodne zaplavovali na jar alebo občas i v lete po prudkých lejakoch územie o ploche 50 tisíc hektárov.

/ Hlas jedného z pracovníkov odbor. VSN pri SAV/

Spoločnosť sa snažila katastrofálne účinky vodného živlu eliminovať a upraviť vodné pomery. v súlade s potrebami hospodárskeho a sociálneho rozvoja tejto oblasti.

Z týchto skutočností vyplynul aj

58 VD - PD

Iný grafický materiál rozpracovaný v dokumentačnom rozpise rozložený na stole. Ruka prekladá jednotlivé nákresy z jedného miesta na druhé,
/ kamera prezerá/

59 PC - C

Pohľad na realizovaný projekt na VSN. Pohľad na časť polderu a odvodňovacieho kanálu.

60 - 65 - PC - PD

Pohľad na najvýznamnejšie projekty, ktoré boli prevedené a úpravy terénu v tejto oblasti
/ nasnímať podľa určenia od. por./

66 C

Pohľad na pracovníkov, ktorí priamo v teréne vymeriavajú a zakresľujú ďalšie územie prenosnou meracou technikou.

67 PC

Prieskum odborných pracovníkov pri odbere vody a

návrh technicky možných opatrení na ochranu proti veľkým vodám na VSN.

To bol cieľový projekt Slovenskej akadémie vied.

Komentár :

Napriek problémom, ktoré sú v súčasnosti s ochranou VSN proti veľkým vodám, po vybudovaní existujúcej ochrany, sa zatiaľ vždy podarilo veľké vody odvieť bez toho aby tieto vybrežili a zaplavili poľnohospodársky využívané plochy.

Nemalú zásluhu na tom majú pracovníci podniku pre " Správu tokov povodia Bodrogu a Hornádu" so sídlom v Košiciach, ktorí včasným zásahom a využitím najnovších poznatkov o hydrologických procesoch v povodí dokázali obetavým úsilím zvládnuť kritické povodňové situácie.

68 PD

Odber vzoriek pôdy a ich za-
triedenie.

69 PC - VC

Časť budový a potom vývesná
tabuľa s nápisom " Správa tokov
a povodia v Košiciach "
/ presné určenie na mieste,
kamera prešvenk na celú budovu/

70 VD - PC

Výskumný ústav-v skúmavkách i
v petriho miskách a v rôznych
nádobach objavujeme vzorky pôdy.

71 PD - VD

Iný pohľad na túto mravenčiu
prácu tímu pracovníkov tejto
oblasti.

72 - 80 VD - PD

Kamera sa snaží dostať až do
štruktúr i farebných odlišností
skúmaných rôznych druhov pôdy,
ba využíva i pohľadu cez mikros-
kop.

81 PC

Grafické znázornenie, popis a fa-
rebné zoskupenie sa dostáva do preh-
ľadnej tabuľky.

Vodný režim pôd VSN závisí v
podstatnej miere od fyzikálnych
vlastností pôd veľkosti zrážok
ich variability, od výparu,
podpovrchového prítoku a odtoku
vody.

Veľmi nepriaznivé vodno -
fyzikálne vlastnosti majú
najmä ťažké pôdy, ktorých
ílový substrát má vysoký ob-
sah MONTMORILLONITU.

Tieto pôdy sa vyznačujú
vysokou napučľavosťou pri
navlhčovaní
a zmrašťovaní pri vysychaní
pôdy.

Tieto nepriaznivé vodno - fy-
zikálne vlastnosti vzhľadom
na poľnohospodárske využitie
zhoršuje kyslá pôdna reakcia.

Z hľadiska povrchového zamo-
krenia sa prejavujú zvlášť

82 VD - PD

O všetkom sa vedie evidencia
a zápis.

83 PC - C

Časť krajiny a v popredí terén
lavórovitého tvaru.

84 PC

Podobné územie ale v pláne
katastra s vyznačením postih-
nutých oblastí vyznačených čís-
lom množstvom hektárov.

85 PC - VD

Typická ukážka - praskliny
v pôde v markantnom obrazovom
podaní.

86 - 90 - VD - PD - PC

Niekoľko záberov - montáž, ktoré
sú presným opakom zamokrených
kultúr - vednú.

91 PC

Zber úrody na VSN ako doklad výs-
ledkov ochrany pôdy v tejto oblasti.

nepriaznivo útvary lavó-
rovitého tvaru a pretiahlé
plytké terénne zníženiны,
pretože pri daždi voda do
nich steká a spôsobuje vytvo-
renie dočasných aj trvalých
močarín, ktoré často dosahujú
tisíce hektárov a ešte na
väčšej ploche zabraňujú včas-
nému uskutočneniu poľných
prác.

Naopak v suchých obdobiach
je citeľný nedostatok vody
v pôde, čo má nepriaznivý
účink na rast a úrodu pesto-
vaných plodín.

Zvyšovanie intenzity poľno-
hospodárskej výroby na VSN
a po vybudovaní ochrany proti
veľkým vodám a odvodňovacích
systémov ako i vybudovanie

92 VD - PC

Systém závlah - fregaty v činnosti.

závlahových systémov bude zárukou zvýšenia intenzity rastlinnej a tým aj celej poľnohospodárskej výroby.

93 PD - PC

Pohľad na fóliovníky a pestovanie zeleniny vo veľkovýrobe v tomto kraji.

Nedocenením prínosom úpravy vodných pomerov VSN je vytvorenie zdravého životného prostredia.

94 PC - C

Jazda typickou krajinou. V obraze sa striedajú polia, lúky, stromy, časť rieky a nakoniec / jazda autom / prešvenkom sa obraz ustáli na veľkom vodnom priestranstve.

Vylúčením záplav sa odstránili zdroje hromadných nákaz. A reguláciou riek ako aj vybudovaním odvodňovacej sústavy na celom území sa podstatne zlepší odtok povrchových vôd, alebo i ich zachytenie.

95 PC

Priehradný múr / kamera zdvih / a za ním nekonečná hladina zčerenej vody.

Vybudovaná Vihorlatská nádrž.

96 PC : C

Pútač " Vihorlatská nádrž " a potom / prešvenk / obraz vyplnia zachytené vody tejto nádrže.

Zemplínská šířava. ,
Vodná nádrž Za Dómaňami

97 - 110 - PC

Záber za záberom sa strieda skoro až reportážnym spôsobom

v montáži, ktorá je zameraná na využívanie týchto vôd na rôzne vodné športy a rekreáciu.

111 VD - PC

Skoro až symbolické hniezdo bo-
ciana, ktorý kŕmi svoje mláďata

112 PC - C

Rozorané trávnaté porasty zostá-
vajú v hlbokých brázdach za trak-
to om, ktoré nechávajú za sebou
niekoľko radličné pluh.

113 PC - C

Na skyprenú zem sa zlietajú
krdle vtákov, ktorí tu hľadajú
potravu.

114 PD - PC

V popredí opustená, stará už
rozpadajúca sa studňa - okolo
úrodná zem, ktorá vydáva bohatú
úrodu.

115 PD

Odvodňovací kanál a na jeho brehu
zbytky už nepotrebných nepoužitých
drenážnych trubiek.

miestami kde sa v letných
mesiacoch rekreuje denne nie-
koľko desiat tisíc našich i
zahranických občanov.

Je ešte veľa problémov. Na-
príklad zúrodnenie ťažkých
pôd na VSN, ale rastom poz-
natkov a skúsenosti sa upres-
ňujú aj metódy zúrodnenia i
riešia ďalšie požiadavky.

Charakteristickým znakom
premeny VSN a celého postupu
konceptného riešenia a zpra-
covania úpravy vodných pome-
rov a neskoršia koncepcia
regulovania vodného režimu,
zúrodňovanie a využívania
pôd na VSN bolo a je do-
siahnutie komplexnosti rie-
šenia tak, ako sa táto kom-
plexnosť javí z hľadiska
potrieb ďalšieho rozvoja VSN.

To znamená, premeniť krajinu

116 VD - PC - C

Časť špeciálky mapy - výrez
z VSN s titulkovým označením.
Po odjazde vidíme plastickú
mapu tohoto kraja./prelína/

117 C

Nádhľad - kamera zachytí veľkú
časť územia Východoslovenskej
nížiny a obraz sa ustáli v
pohľade na krajinu.

■ neusporiadaným vodným
režimom a extenzívnym poľno-
hospodárstvom na vysoko kul-
túrnu krajinu a jej inten-
zívny využívaním.